

EXPEDICE BIBLE

základní výbava

A N N A M Á T I K O V Á

EXPEDICE BIBLE

A N N A M Á T I K O V Á

EXPEDICE BIBLE

základní výbava

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Mátiková, Anna, 1979-

Expedice Bible : základní výbava / Anna Mátiková. --

1. vydání, 1. dotisk. -- Praha : Paulínky, 2022. -- 179 stran

Chronologické přehledy. -- Obsahuje bibliografie
a bibliografické odkazy

ISBN 978-80-7450-395-5 (brožováno)

* 27-23(091) * 26-274.2 * 27-274.4 * 26-236.5 * 27-236.5 *
27-277 * (0.062)

– Bible

– dějiny Bible

– autorství Bible

– biblický kánon

– biblické postavy

– biblické události

– biblické studium

– populárně-naučné publikace

2-23/-27 - Bible. Biblistika [5]

Ilustrace Ivana Steigera z knihy *Příslaví krále Šalomouna*
(ČBS 2019) jsou použity s laskavým svolením autora
i vydavatele.

© Nakladatelství PAULÍNKY, 2020

Petrská 9, 110 00 PRAHA 1

Tel.: 222 311 206

E-mail: paulinky@paulinky.cz www.paulinky.cz

ISBN 978-80-7450-395-5 (tištěná kniha)

ISBN 978-80-7450-474-7 (pdf)

ISBN 978-80-7450-475-4 (ePub)

ISBN 978-80-7450-476-1 (mobi)

1. vydání, 1. dotisk, 2022

*Dík patří sestrám,
jež daly podnět ke vzniku této knížky,
přátelům, kteří různými způsoby
provázeli proces její tvorby,
a Nejvyššímu za to, že stvořil jedny i druhé.*

PRO NADĚJNÉ CESTOVATELE

Před výpravou do neznáma si každý zodpovědný cestovatel nejprve vytvoří seznam věcí, které bude na své expedici potřebovat. Sežene si aspoň malou konverzační příručku, aby si osvojil pár nejdůležitějších výrazů a slovních spojení. Zjistí si informace o tamních zajímavostech, ale i o podnebí, dopravě, měně, zvyklostech... Pokud razí někam do divočiny nebo do exotické destinace, výstroj bude třeba dobře promyslet, protože může být nucen čelit situacím a problémům, které běžně řešit nemusí. Někdy je vhodné si výstroj vyzkoušet tak trochu „nanečisto“, například vyšlápnout si nové pohorky nebo zkusit postavit nový stan nejdřív jen doma na zahradě.

V dřívějších dobách si lidé pořizovali tištěné průvodce a papírové mapy. Dnešní cestovatel si je možná spíš stáhne do mobilu, ale v každém případě si itinerář nastuduje alespoň trochu předem (pokud tedy nemá zálibu v adrenalinu bloudění a rád by dospěl do cíle v reálném čase).

Nakonec si cestovatel sbalí do zavazadla pár kusů oblečení, boty, nůž, mapu, potraviny, peněženku, lékárničku, mobil, nabíječku... zkrátka všechno potřebné k tomu, aby zvládl nejen plánovanou cestu, ale i případné nesnáze a nepředvídatelné situace. Pro některé destinace je dokonce povinné podstoupit zvláštní očkování, ne-li hned několik druhů.

V jistém ohledu se Bible podobá právě takové daleké, exotické zemi. Výhodou je, že nejsme první, kdo se chystá ji objevit. Před námi se jejími houštinami prodíraly četné zástupy „objevitelů“ a zanechaly nám celou řadu map, pomůcek a užitečných rad. Jde o to, aby nás neodradila záhadná „domorodá řeč“, s níž se v Bibli začátečník rozhodně setká, ale hlavně – obrazně řečeno – abychom neskončili hned v první bažině nebo nás neuštknul had, který na nás vyskočí hned z prvních stránek. Expedice by tak skončila dřív, než začala.

První část této knížky se bude záměrně podobat „konverzační příručce“: nabízí vysvětlení základních pojmů, které se v souvislosti s Biblí používají, ale z běžné mluvy je nemusí každý znát. *Druhou a třetí část* lze přirovnat k velké oboustranné mapě, kde bývá na jedné straně celkový pohled na krajinu a na druhé některé detaily či centra měst. A tak i tyto stránky nabídnou nejen celkový přehled o uspořádání Bible, ale též kratičká uvedení do jejích jednotlivých částí.

Byla řeč o povinném očkování cestovatelů do exotických krajín: analogicky *čtvrtá část* příručky pojednává o některých nástrahách, které číhají na ty, kdo chtějí číst Bibli nejen jako literární dílo, ale i jako Boží slovo. Existuje řada „nemocných postojů“ k Božímu slovu, proto může být užitečných pár návodů, jak se jim vyhnout.

V turistických průvodcích a na mapách se rovněž nacházejí různé piktogramy, jež upozorňují na místní pozoruhodnosti, které by návštěvník neměl nechat bez povšimnutí. V našem případě plní tento účel symbol „špendlíku na mapě“, u něhož se uvádějí odkazy na úryvky, jež jsou pro danou biblickou knihu typické nebo dobře vystihují její hlavní poselství.

V závěru *Expedice Bible* je i několik vyzkoušených a osvědčených receptů na duchovní či modlitební četbu Bible, ať už při osobní modlitbě, nebo ve společenství.

Některé cestovatelské příručky obsahují též informace ryze technického rázu, například GPS souřadnice, seznam ubytoven či restaurací. *Přílohy* na posledních stránkách *Expedice Bible* mají podobný charakter. Nabízejí přehled informací, které by v textu byly nudné nebo příliš složité, ale pro zvědavého čtenáře může být užitečné jejich přehledné shrnutí na jednom místě.

Tato příručka nemá ambice zodpovědět všechny zapeklité otázky, které člověka napadnou při četbě Bible nebo si je dokonce sám aktivně vymyslí. Ani se nechce vydávat za „Bibli v kostce“, natož za „Úvod do exegeze Písma svatého“ pro studenty teologických oborů. (Ti ale nemusejí být zklamaní; jako přehledné shrnutí by jim možná někdy posloužit mohla.) Proč tedy vznikla? Splní svůj účel, pokud někoho povzbudí k hlubšímu studiu „knihy knih“. Někteří čtenáři možná dokonce zatouží přečíst si poprvé v životě pořádně tu kterou biblickou knihu. Nicméně cíl naší expedice se nachází mnohem výš a mnohem dál: jde o to, aby Boží slovo bylo čím dál víc „živou vodou“ pro duchovní život každého běžného křesťana, aby se mu stávalo každodenním pokrmem a světlem na cestu.

Na expedici jménem Bible jsou zváni všichni „greenhorni“ ve studiu Bible, a to každého věku, jak začátečníci skuteční, tak i věční, tedy všichni ti, kdo otevírají Bibli opravdu poprvé, ale také ti, kteří ji začínali „pořádně číst“ už mnohokrát.

Zápasit s četbou Bible, opakovaně přitom narážet na nejasnosti a potýkat se s vlastní únavou či znechucením není žádná ostuda. Naopak, stále nové otázky a neustálé zápolení s nejasnostmi i pochybnostmi jsou neklamné příznaky férového dialogu s Bohem. K tomu patří i otevřenost k duchovnímu dědictví těch,

kdo kráčeli za Bohem, hledali ho a zápolili o svůj vztah s ním už mnoho generací před námi.

Při plánování expedice se myslelo také na „horlivce“, kteří touží víc se v Bibli orientovat, ba dokonce by ji chtěli i pravidelně číst a modlit se s ní, ale nevědí si rady, odkud začít, připadá jim příliš složitá a běžnému čtenáři nepřístupná.

Vhodnými adresáty našeho pozvání na cestu budou i tzv. „praktikující“ křesťané, kteří se pravidelně vystavují poselství biblických textů při bohoslužbách nebo při osobní četbě Bible, leccos už o ní slyšeli i nastudovali, ale jejich mozek je natolik rezistentní, že odmítá trvale archivovat i některé zásadní informace. Naštěstí v knihách lze někdy nalézt právě to, čeho se nemůžeme dopátrat ve vlastní hlavě.

Kéž byste na těchto stránkách našli právě to, co potřebujete.

1. NIKOLI STÁT, ALE FEDERACE

Lze-li Bibli přirovnat k exotické zemi, pak by bylo dobré toto přirovnání ještě upřesnit. Víc než jednotnému státnímu útvaru se totiž Bible podobá federaci různorodých více či méně autonomních oblastí, v nichž panují svérázná pravidla a zvyklosti. Jinými slovy, jsme sice zvyklí brát Bibli do rukou jako jednu větší knihu, ale ve skutečnosti je spíš knihovnou neboli sbírkou různorodých textů. Koneckonců i řecké slovo *biblia*, z něhož pochází označení Bible, je v množném čísle a znamená *knihy*. Jednotlivé knihy Bible mají velmi rozličný rozsah a vyznačují se rozmanitými literárními žánry, podobně jako si členské státy federálního uskupení uchovávají svá vlastní specifika.

Každá dobrá knihovna nabízí čtenářům knižní titulky různých literárních druhů, ať už se jedná o poezii, prózu nebo drama. V rámci těchto širších kategorií pak poskytuje orientaci podle konkrétních žánrů (vědecké publikace, literaturu faktu, romány, novely, komedie, povídky, balady, fejetony, komentáře, básně... atd.). Bible je sice rozsahem mnohem menší než běžné knihovny, přesto však zahrnuje poměrně široké

spektrum literárních druhů i žánrů. Je jako „přenosná“ knihovna, v níž lze nalézt jak faktografické, tak i fiktivní příběhy, mudroslovné výroky, biografie, dopisy, nějaký ten cestopis, sbírky přísloví, poezii i dobové písně. Mnohdy je právě pochopení literárního žánru knihy nebo některé její části velmi důležitým klíčem ke správnému porozumění textu.

Bible nespadla z nebe. Její knihy byly napsány v rozmezí desítek staletí před několika tisíci lety, jazyky zcela odlišnými od toho našeho a navíc lidmi, kteří měli různé vzdělání a kulturní zázemí. Při čtení Bible je proto třeba brát na vědomí jazykové zvláštnosti i různá prostředí a kultury, v nichž postupně vznikala, jakož i dějiny národů a postav, o kterých vypráví.

Rozhodně tedy nelze očekávat, že nám přečtení Bible (od první stránky *Genesis* po poslední stránku *Zjevení*) poskytne historicky a vědecky exaktní obraz o dějinách lidstva, a to od prvního momentu vzniku světa až po jeho budoucí definitivní završení. Bible nabízí spíš pluralitu různých pohledů na důležité oblasti lidského života, spektrum rozličných přístupů k zásadním lidským otázkám: Co je svět? Jak vůbec vznikl? Kdo je člověk? Odkud se vzal a kam směřuje? Odkud se bere jeho neukojitelná touha po tom, co jej přesahuje? Odkud pochází zlo a utrpení? Jak je možné, že člověk je schopen lásky a dobra, ale zároveň i nenávisi a propastného zla?

Bible je především svědectvím o tom, že svět neovládá neosobní „energie“ a není ani pouhým výsledkem nahodilých interakcí hmoty. Autoři a redaktoři biblických textů vycházejí z víry a ze zkušenosti, že všechno učinil a láskyplně řídí živý Bůh, který s člověkem navazuje osobní vztah a vede jednotlivce i lidské společenství k pozitivnímu završení. Samozřejmě – pokud o to člověk stojí.

1.1 Proč říkáme „Písmo svaté“?

V židovské i křesťanské tradici jsou biblické knihy považovány za „svatá Písma“ (a Bibli jako celku říkáme též „Písmo svaté“), protože původ těchto textů je připisován Bohu. Nikoli však v tom smyslu, že by se zázračným způsobem snesly z nebe, nebo že by je pisatelům přímo „nadiktoval“ nějaký nadpřirozený hlas, a oni byli jen bezduchými zapisovateli vnuknutí.

Boží účast na vzniku Bible se označuje termínem *inspirace*, což v latině znamená „vdechnutí“. Odkazuje tak na působení Božího Ducha, jenž vedl pisatele a redaktory biblických textů, aby za pomoci lidských slov a jazykových vyjadřovacích prostředků vystihli něco z Božího tajemství. Výsledná podoba biblických textů je tedy dílem vzájemné součinnosti Božího působení a lidských autorů. Jinými slovy, *inspirace* je souhra

mezi vanutím Božího Ducha, jenž vnukal lidské mysli svá tajemství, a inteligentní tvořivostí pisatelů a redaktorů, kteří formulovali a editovali obsah podle své lidské zkušenosti a schopností.

1.2 Kolik těch Biblí vlastně je?

Bible je jen jedna. Pokud o ní mluvíme v množném čísle, pak myslíme její různé překlady. Překládání Bible do moderních jazyků má už velmi dlouhou tradici, takže nejedna země může vyjmenovat celý seznam „biblí“ ve vlastním jazyce.

I v relativně komorním českém prostředí už máme k dispozici velký počet různých překladů Bible. Například *ekumenická Bible* (označuje se též zkratkou ČEP – *Český ekumenický překlad*), *Jeruzalémská bible*, *Bible kralická*, *Slovo na cestu*, *Bible 21* (překlad 21. století), *Svatováclavská bible* nebo též *studijní* či *liturgický překlad*.

Kdokoli se chystá pořídit si Bibli, bude si nutně klást otázky: Který překlad je nejlepší? Která Bible je ta pravá? Nelze však odpovědět jednoznačně. Různorodost biblických překladů je totiž jen přirozeným výsledkem bohatství a rozmanitosti původních jazyků biblických textů, jakož i jazyků, do nichž jsou tyto texty překládány. Mezi různými jazyky totiž nepanu-

je přesná matematická shoda, kdy by každému slovu ve zdrojovém jazyce odpovídal právě jeden ekvivalent v cílovém jazyce. Například biblická hebrejšтина sice disponuje omezeným počtem slov, nicméně tato slova mívají velmi širokou významovou škálu, k níž lze v cílovém jazyce (např. v češtině) přiřadit hned několik ekvivalentů. Každý překladatel je tedy nucen zvolit pouze jeden z nich a zřít se přitom všech ostatních. Další spousty možností se otevírají na úrovni slovních spojení a celých vět, kde se překladatel rovněž musí rozhodovat mezi několika legitimními možnostmi, jak vhodně vyjádřit danou myšlenku.

Je proto rozumnější příliš nezkoumat, který překlad je nejlepší, ale zamyslet se nad tím, jak budu svou novou Bibli používat. Spolehlivým standardem je ČEP (Český ekumenický překlad), jenž je dobře udomácněn napříč různými společnostmi. K dispozici jsou různá vydání včetně tzv. *deuterokanonických knih* (viz 1.5) i bez nich.

Kdo chce víc hloubat nad jazykem biblických textů, ačkoli sám nemá přístup k hebrejštině a řečtině, může sáhnout po některém studijním překladu (např. Český studijní překlad z nakladatelství KMS). Pro toho, kdo není moc obeznámen s biblickým slovníkem a vítá plynulou četbu bez neobvyklých výrazů, se nabízí Bible 21, která preferuje moderní jazyk. Kdo si naopak libuje právě v archaickém jazyce, může sáhnout

po Bibli kralické. Čtenář, jenž ocení poměrně bohatý poznámkový aparát, sáhne po Jeruzalémské bibli. A kdo vlastní Bibli ve dvou nebo i vícero překladech, může srovnávat stejné pasáže v různých verzích, neboť odlišné překlady dávají vyniknout detailům. Mohou mu poodhalit pozoruhodné skutečnosti.

O „biblích“ se mluví i tehdy, když se rozlišuje Bible hebrejská a Bible křesťanská. K Bibli se totiž vztahují dvě monoteistická náboženství – židovství a křesťanství. Ani v tomto případě však nejde o dva zcela odlišné texty. Větší a starší část Bible je oběma náboženstvím společná. V odborných publikacích, které zohledňují jak židovské, tak křesťanské přístupy a bádání, se pro tyto knihy preferuje souhrnné označení *hebrejská Bible*. V křesťanském prostředí se tato část Bible nazývá *Starý zákon* (nebo též *Stará smlouva*).

Křesťanská Bible navíc zahrnuje knihy, jež se týkají působení a poselství Ježíše Krista. Je jich celkem 27 a nesou označení *Nový zákon* (nebo též *Nová smlouva*).

V židovském prostředí se samozřejmě pojem *Starý zákon* nepoužívá, protože neexistuje ani dělení na Starý a Nový zákon.